

A Lúdas Matyi-kiadások történetéből

NYOMDÁSZATTÖRTÉNETI TÖREDÉKEK

Szerkeszti: Gécs Béla

Több mint százkilencven esztendeje könyvtörténeti jelentőségű história vette kezdetét Fazekas Mihály: Lúdas Matyi című, legismertebb költeményének – a szerző tudta és beleegyezése nélkül – 1815-ben, Bécsben történt első kiadásával.

Fazekas Mihály sírja

A mű szerzője Fazekas Mihály (1766–1828), a debreceni felvilágosult írói kör kiemelkedő egyénisége, versét 1804-ben fogalmazta meg. A könnyen áramló, négyszázegynéhány soros, tiszta hexameteres ritmikájú verselő munkáját Kazinczy Ferenchez küldte elbírálás végett. A szigorú bírálat után Fazekas elkedvetlenedve, nem adja ki művét.

Az átmenetileg feledésre ítélt Matyija azonban így is terjed. Ismerősei lemásolják, s kézről kézre, név nélkül jut el messze földre úgy, hogy szerzőjéről nem tud senki.

Fazekas Mihály

Így került egy másolat Bécsbe, Kerekes Ferenc kiadóhoz, aki a „másolók” kézzennyre dacára is felismeri a munka jelességét, s ügyes verses előszóval igyekszik azt kiadni: „...E munkának ki legyen szerzője, ha kérded, nem tudom: az bizonyos, hogy az én kezeimbe csak így jutott Név nélkül.” A kuriózumszámba menő Lúdas Matyi első kiadása egyszerű díszítésű keretben jelent meg.

Amint Fazekas tudomására jutott a még kéziratban, első fogalmazásban kiadott munkája, s azt elolvasta, 1815. november 15-én küldött levelében kérdőre vonta a kiadó Kerekest:

„...Matyi az én szülöttem. Született 1804-ben betsületet tanulni ment Kazintzi Ferentz Úrhoz, ki még akkor nőtlén és Magyar volt, onnan jó tanítással jött vissza 1805-ben... Már most képzelheti az Úr, mint hülhettem el belé, midőn öt

Bétsből, a’ hová tudja a’ kurvanyya hogy barangolt, egy néhány bába kéz szennyével hozzám, mint egy nyeletlen furkot bevetődni látnom kellett, még pedig azon lutskosan, mint 1804-ben a’ világra ki potytyant... Ha tudta az Úr, hogy ő az én szülöttem, megbocsáthatatlanul bántott meg, hogy szándékát velem nem közölte... de ha nem tudta, még úgy jó Komáji lehetünk egymásnak e’ feltételek alatt. 1-őr fel küldöm ötöt a’ mint újjá Szültem a’ ránk Vizkeresztli Vársárkor, ha addig válasszát nyerhetem az Úrnak, és botsássa ki ötöt másodsor, s ha hasznát látja, többször is, de nagyobb betűkkel. 2-or A’ nevemről semmi emlékezetet benne ne tegyen, mivel nemzetünknek erántunk

való érzéketlensége engem is azazá tett minden betsület eránt, melly a’ nyomtatás útján nyerődhetne. De az Úr engemet azért ne szánjon, mert Hypochondri-

acus nem vagyok, hanem tsak Magyar.”

Két évvel később, ugyancsak Bécsben jelent meg Fazekas műve, Kerekes második kiadásában 8 rét egy íves füzetben. A Lúdas Matyi második kiadása fehér borítólapon, négy sarokra

reneszánsz motívummal készült. A díszítések: egymásba fonódó akantus levelek, melyek egy-egy stilizált szegfűt tartanak. A középre helyezett kép azt a jelenetet ábrázolja, amikor Döbrögi alkuszik, alatta a „rege” jellemzője: „– Id’ adod fele árrán? – Nem alább páriját egy kurta forintnál.”

A címlapon: „Lúdas Matyi. Egy Eredeti Magyar Rege Négy Levonásban. Írta F. M. Második megjobbított Kiadás. Négy tábla kőbe metszett rajzolattal együtt. Ára tsinos borítékban harmintzhat krajtzár. Bétsben, 1817.”

A kiadást négy, Göbwart által készített színes rajz díszíti. Az igen jól sikerült képek a 7., 9., 13., 16., levélhez készültek.

A harmadik Lúdas Matyi-kiadás 1831-ben, Budán Landerer Annánál jelent meg, majd 1836-ban Lovász Imre „összszedte” a költő összes verseit, s ebben a Lúdas Matyi 1817. évi második kiadásának hiteles szö-

vegét ismét kiadta Debrecenben. Okolicsányi és társa, a szerző nevének elhallgatásával jelentette meg Fazekas elbeszélő költeményét 1861-ben.

Több mint fél évszázad múltával a békéscsabai Tevan-nyomda a Tevan Amatőr Sorozat kötetei közt – 1917-ben – bibliofil kiadásban adta ki Fazekas Mihály Lúdas Matyi című művét, Tevan Andor tervezésében, Divény József fametszetes illusztrációjával.

Az igen népszerű Lúdas Matyinak 1938-ig tizenhat nem ponyva kiadása jelent meg. Tettszett az egyszerű népnek ugyanúgy, mint a művelt olvasóközönségnek.

Egyértelmű az elbeszélő költemény népmesészerű ihletettsége – az igazságtalan nemest elpáholó paraszti hős vándormotívumaként való megjelenítése az irodalomban.

A Lúdas Matyi-kiadások másik nem kevésbé érdekes fejezete a könyv sorsa a ponyván. Még 1815-ben, az első megjelenés évében, ponyvaként is kiadásra került, s ettől kezdve párhuzamosan ott is élte második, mondhatni igazi virágkorát. Az első ponyvakiadás sokkal

kisebb formátumban jelent meg, hely-, nyomda- és szerzőjelölés nélkül. A második ponyvakiadást 1816-ban adták ki. Azután sok kiadást megért Fazekas Mihály Lúdas Matyija, s ponyvára kerülve eljutott a nép közé.

A sikeres mű szerzője folytonos és hasznos munkás élete utolsó éveiben sokat betegeskedett. 1828. február 23-án hunyt el Debrecenben.

Szülohelyén nyugszik 180 éve. Magas, karcsú síremlékén két bronzba öntött, egymásra csúsztatott könyv emlékeztet az alant nyugvó az irodalommal és a könyvvel való hajdani elhivatottságára.

